

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

05/129

CEENEY, Natalie: The British Library – delivering the world's knowledge : Some recent developments = Interlend.Doc.Supply. 32.vol. 2004. 4.no. 234-238.p.

A British Library mint a világban összegyűlt tudás közvetítője. Néhány újabb fejlemény

Dokumentumszolgáltatás; Hozzáférhetőség; Nemzeti könyvtár; Tudományos kutatás

A British Library (BL) a világ egyik legnagyobb tudományos könyvtára. Nemrégén független szakértők megvizsgálták a könyvtár gazdasági hatását (Measuring Our Value), és kimutatták, hogy minden font, amelyet közpénzekből a könyvtárra költenek, 4,40 fontot hoz a brit gazdaságnak. Ez az eredmény egyrészt büszkeséggel töltötte el a BL-t, másrészt arra készteti, hogy szolgáltatásait modernizálja annak érdekében, hogy azokat leginkább az output vezérelje.

A modern, új szolgáltatások egyike a dokumentumszolgáltatás terén valósult meg. A SED (secure electronic delivery) keretében (www.bl.uk/sed) százmillió egységet tudnak gyorsan és biztonságosan, elektronikus formában (PDF fájlként) szolgáltatni. E szolgáltatás bevezetése során számos problémát kellett megoldani: kényelmes, egyszerű hozzáférést biztosítani, a túlnyomórészt nyomtatott gyűjtemény elektronikus szolgáltatásáról gondoskodni, mindezt úgy, hogy a kiadók azt biztonságosan találják. Ezért hozták létre az Adobe, a Relais

International és az Elsevier cégekkel együttműködve az SED-t.

A kutatók biztonságos PDF formátumban két órán belül (illetve, ha a fájl már korábban elkészítették, azonnal) kézhez vehetik a kért dokumentumot. A rendszerbe digitális jogkezelő szoftvert építettek be. Mikrofilmről is tudnak szolgáltatható, szkennelt másolatot készíteni. A jelentős számú üzleti felhasználó kéréseit bizalmasan kezelik. A szolgáltatás sikerén felbuzdulva 2004 végén a könyvtár szolgáltatásainak webes elérésére új, egyszerűen kezelhető, használóbarát portált indítanak.

Az SED iránt nagy a kereslet, és nagyon jó a fogadtatása. A BL-nek öt fő használói csoportja van: az üzleti élet, a felsőoktatás-kutatás (erre a két csoportra összpontosítanak, ők teszik ki a használók harmadát), a nagyközönség, az iskolák és a könyvtári rendszer. Az említett vizsgálat kimutatta, hogy a felsőoktatás például évente 30-40 millió fontot takarít meg a BL szolgáltatásainak köszönhetően. A BL költségvetésének több, mint felét a kutatás támogatására szolgáló dokumentumok beszerzésére költi. A dokumentumszolgáltatás napi 24 órában működik. A négy és fél ezer közkönyvtár számára évente 160 ezer könyvet kölcsönöznek. A BL bekapcsolódott a Research Libraries Network (RLN) hálózatba is, amelynek legfontosabb célja a kutatás információellátásának koordinált támogatása.

A távoli szolgáltatásokon kívül említést érdemel a BL épületében létesült Business and Intellectual Property Centre, amely az üzleti és a szabadalmi tájékozódást szolgálja, továbbá a könyvtár térítésért üzleti tájékoztatást végző csoportja.

A nagyközönségnek szóló szolgáltatásokat is erőteljesen fejlesztik (elsősorban a könyvtár állományában megtalálható, a közönségtől elzárt dokumentumok digitalizálásával és hozzáférhetővé tételével: Collect Britain, Turning the pages).

Terveznek egy előfizetéses új szolgáltatást, amelynek információkeresési, dokumentumszolgáltatási, témafigyelési és jelentés-összeállítási funkciója lesz, elsőként a szakirodalmi állományra, később az ún. kreatív iparágak igényeire összpontosítva. A létrehozandó új portál lehetővé teszi majd a külső szolgáltatók online adatbázisaihoz és nyílt archívumaihoz, továbbá a használók belső adatbázisaihoz és e-katalógusaihoz való kapcsolódást. További tervezett lehetőségek: testre szabás, a rendelések nyomon követése, hitelkártya-kezelés, költségvetési és menedzsment funkciók.

(Hegyközi Ilona)

05/130

THI DONG, Hguen: Nacional'naâ biblioteka V'etnama i problema podgotovki bibliotečnyh rabotnikov = Naučn. Teh.Bibl. 2004. 9.no. 46-51.p.

Vietnám nemzeti könyvtára és a könyvtárosképzés helyzete

Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Nemzeti könyvtár

A Vietnami Szocialista Köztársaság nemzeti könyvtára az ország könyvtárügyének központi szervező intézménye. 1917 októberében alapították Indokína francia kormányzójának hivatali idejében „Indokína központi könyvtára” néven. Fő feladatává egyrészt a gyarmatosítók uralmának megszilárdítását tették az irodalomközvetítésen és az olvasók ideológiai befolyásolásának révén, másrészt az Indokínára vonatkozó dokumentumok (térképek, kéziratok, könyvek) összegyűjtését – elsősorban a természeti kincsek kiaknázása érdekében. Az állományban így a gyarmatosítók érdekeit szolgáló politikai irodalom és szépirodalom dominált, a tudományos és műszaki irodalom csak elenyésző hányadot képviselt.

A könyvtár 2 kötelesspéldányban részesült minden, Vietnam, Laosz és Kambodzsa területén megjelent kiadványból, de az egyik példányt Párizsba, a francia nemzeti könyvtárba kellett továbbítani. A könyvtár a vietnami mandarinok és a francia hivatalnokok ajándékaiból, illetve Franciaországból érkezett adományok révén is gyarapodott. A könyvtárat a francia hivatalnokok, a gyarmati hadsereg tisztjei és katonái használták, a vietnamiak közül azonban csak azok, akik legalább 7 osztályos iskolai végzettséggel rendelkeztek.

Az 1945. évi augusztusi népi demokratikus forradalom győzelme után a könyvtárat mindenki számára megnyitották. Gyarapítását szisztematikusan kiterjesztették a hazai és a külföldi irodalomra, illetve a tudományos és műszaki szakirodalomra is. Ma 1,2 milliós könyvállománnyal rendelkezik, több mint 9 ezer címből áll a folyóirat-gyűjteménye, valamint több mint ezer kandidátusi disszertációt őriz. Három olvasóterme van (tudományos, hírlap-olvasó és gyermekkönyvtár). 31 országból több mint 100 intézményi partnerrel működik együtt, tagja az IFLA-nak és a CONSAL-nak (ez a délkelet-ázsiai országok könyvtáros-egyesületeinek szövetsége. 145 munkatársa van, akik közül 7 a tudományok kandidátusa, 6 a könyvtártudományok magisztere; majdnem minden munkatárs felsőfokú végzettségű. Aktívan használja az új információs technológiát. Nemzeti könyvtári státusa mellett az ország legnagyobb egyetemi tudományos könyvtára, valamint a közművelődési könyvtári rendszer központi könyvtára, a kötelesspéldányok gyűjtőhelye, módszertani, koordinatív és kooperatív központ.

Egyik legfontosabb funkciója a közművelődési könyvtárosok képzése és továbbképzése. 1945 után csak igen kevés könyvtáros végzettséggel rendelkező szakember volt az országban, ezért a kulturális minisztérium rendelkezésére a nemzeti könyvtár

1956–1959-ben rövid, egy-két hónapos tanfolyamok egész sorát szervezte meg. 1959 végén a nemzeti könyvtár keretében létrehozták a könyvtárak módszertani központját, amelynek feladata a könyvtárosképzés és továbbképzés, illetve a módszertani segítségnyújtás lett. Szabályzatok, módszertani útmutatók sorát adta ki. Negyedévenként szakmai lapot ad közre, amelyben helyet ad a külföldi könyvtári tapasztalatok bemutatásának és aktuális könyvtárügyi problémák tárgyalásának is.

1961-ben nyitották meg az első könyvtáros-iskolát Hanoiban, amellyel a nemzeti könyvtár aktívan együttműködött a szakmai továbbképző tanfolyamok, illetve a könyvtárosoknak szóló idegen nyelvi tanfolyamok megszervezésében. 1969-ben rendezte meg a könyvtár az első felsőfokú könyvtárosképző tanfolyamát. Ma már csak rövid (15-30 napos) továbbképző tanfolyamokat szervez nemcsak a saját, hanem az ország más könyvtárainak munkatársai számára is.

1994 végén a kulturális minisztérium segítségével 53 provincia és központi szerepkörű város kapott számítógépet. A közművelődési könyvtárak hozzákezdtek a könyvtári munkafolyamatok gépesítéséhez, létrehozták adatbázisaikat. 1996-ban kiépítették a közművelődési könyvtárak számítógépes hálózatát, és megkezdődött a könyvtárak közötti információcsere.

2002-ben országos könyvtárügyi konferenciát szerveztek, amelyen a nemzeti könyvtár könyvtárosképzési, továbbképzési és módszertani tevékenységének elismerése mellett sürgették a továbbképzések rendszeresebbé tételét, illetve a külföldi (elsősorban az oroszországi) tapasztalatok bemutatását a továbbképzések keretében

(Rácz Ágnes)

Lásd még 170

Felsőoktatási könyvtárak

Lásd 116, 139-140, 143, 166, 178-180, 188-190, 197-198, 203

Közművelődési könyvtárak

05/131

LIU, Lewis G.: The contribution of public libraries to countries' economic productivity: a path analysis = *Libr.Rev.* 53.vol. 2004. 9.no. 435-441.p. Bibliogr.

Res. francia és német nyelven

A közkönyvtárak hozzájárulása az országok gazdasági növekedéséhez

Feladatkör; Iskolai könyvtár; Közművelődési könyvtár; Olvasásra nevelés

Az amerikai tanulmány azt vizsgálja, milyen okozati összefüggés van a közkönyvtárak, az analfabetizmus szintje és az egy főre eső nemzeti össztermék (GDP) között. Abból a feltételezésből indul ki, hogy a közkönyvtárak, az iskolai könyvtárakkal együtt, hozzájárulnak az analfabetizmus felszámolásához, azaz az írás, olvasás, tanulás és számítógép-használat alapvető ismereteinek megszerzéséhez, ami viszont elősegíti a gazdasági termelékenység növekedését. Több statisztikai forrásból gyűjtött adatok alapján, az ún. „útvonal elemzés” (path analysis) módszerét használva, az eredmények megerősítették a feltételezést. A tanulmány kimutatja, hogy a közkönyvtárak ilyen jellegű képzési programjaikkal hozzájárulnak a gazdasági termelékenység növekedéséhez, ezért anyagi támogatásuk megnyirbálása, ami sajnos sok városi önkormányzat gyakorlatában megtalálható, rövidlátó politika, amely hosszú távon károsan hat a gazdasági termelékenységre.

(Autoref.)

05/132

BAUNE, Isabelle – PERRIAULT, Jacques: Bibliothèques de lecture publique: pour une nouvelle visibilité = Bull.Bibl. 50.tom. 2005. 1.no. 13-16.p. Bibliogr. ląbjegyzetekben.

Res. angol, német és spanyol nyelven

A kőzönyvtárak megújulásának fontossága

Feladatkör; Kőnyvtárpolitika; Kőzművelődési kőnyvtár

A mai kőzönyvtárat két veszély fenyegeti: egyrészt speciális jellegének elmosódása az intézmény elszűrkülése, „közhelyé” válása, valamint a hasonló funkciójú egyéb városi intézmények elszaporodása miatt, másrészt a kulturális szokások és gyakorlatok felfordulása az információk digitális elérhetőségének elterjedése miatt. A kőnyvtár csak akkor vonhatja magára újból a figyelmet, ha a modern technológiák segítségével egy széles használói rétegnek tud hozzáférést biztosítani az ismeretekhez, ami a kőnyvtáros szerepének megváltozását is maga után vonja.

(Autoref.)

05/133

ROUSSEAU, Steve: Le Réseau BIBLIO du Québec: 20 ans d'actions concertées au profit des communautés québécoises = Doc.Bibl. 50.vol. 2004. 2.no. 189-195.p. Bibliogr.

Res. angol és spanyol nyelven

A québeci BIBLIO hálózat bemutatása: húsz év a közösségek szolgálatában

Kőnyvtári rendszer; Kőzművelődési kőnyvtár; Szolgáltatások

A québeci BIBLIO hálózat húsz éve gondoskodik a vidéki lakosság kőnyvtári ellátásáról. E tevékenység az egybehangolt állománygyarapításra és a forrásmegosztásra épül. A hálózat tagkőnyvtárai kultu-

rális központként szolgálnak körzetükben, ahol széles körű szolgáltatásokat nyújtanak a lakosságnak, pl. kölcsönzés, mozgó kiállítások és igények szerinti kulturális programok útján. A BIBLIO hálózat azonban nem csak a lakosságot látja el kulturális termékekkel, hanem a tagkőnyvtárak és kőnyvtárosok szakmai igényeit is igyekszik kielégíteni különféle műszaki és szakmai szolgáltatásokkal. A 20. évforduló alkalmából a cikk megismerteti az olvasót a BIBLO hálózattal és a történetét meghatározó eseményekkel.

(Autoref.)

Lásd még 112, 117, 127, 138, 157, 162, 167, 177, 184, 195

Tudományos és szak-kőnyvtárak

05/134

DEPPING, Ralf: Dienstleistungen und Öffentlichkeitsarbeit der Sondersammelgebietsbibliotheken. Eine Untersuchung der AG Marketing der DBV-AG des SSG-Bibliotheken = Bibliotheksdienst. 38.Jg. 2004. 6.no. 888-892.p.

Felmérés a kiemelt gyűjtőkörű kőnyvtárak szolgáltatásairól és PR-tevékenységéről

Egybehangolt állományalakítás; Felmérés; Felsőoktatási kőnyvtár; Public relations; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások

A német felsőoktatási kőnyvtárak (más szakkönyvtárakkal együtt) a Német Kutatási Társaság (Deutsche Forschungsgemeinschaft, DFG) irányítása és támogatása alatt álló kiemelt gyűjtőkörű együttműködés (Sondersammelgebiet) résztvevői. Annak felmérésére, hogyan teljesítik ezek az intézmények mint speciális szakkönyvtárak azokat a feladatokat, melyeket a DFG irányelvei meghatároz-

tak, több vizsgálatot végeztek körükben. A vizsgálatok a következő témákat érintették:

1. *Virtuális szakkönyvtárak kiépítése.* 23 vizsgált felsőoktatási könyvtárból (ezek 72 szakterületet képviselnek) 12 épített ki már egy vagy több virtuális könyvtárat, 3 további könyvtár jelezte, hogy jelenleg folyik ezek létrehozása.
2. *Speciális szolgáltatások.* Megvizsgálták, hogy a 23 felsőoktatási könyvtár közül hány vezette be az alábbi szolgáltatásokat:
 - Új szerzemények jegyzéke – 19
 - Current-Contents/Online-Contents szolgáltatások – 11
 - Saját szakbibliográfiák előállítására vagy külső bibliográfiák rendelkezésre bocsátása – 7
 - Szak- vagy speciális OPAC – 5
 - A SUBITO szolgáltatásban való részvétel – 12
 - Más (könyvtárközi) dokumentumszolgáltatás – 14
 - Kutatás végzése megbízás alapján (díjtalanul vagy díjazással) – 16
 - Linkek gyűjteménye (a virtuális könyvtáron kívül) – 13
 - Retrospektív digitalizálási projektek – 8
 - Szakmai metakatalógus (a virtuális szakkönyvtáron kívül) – 4
3. *Közönségkapcsolatok.* A könyvtárak közönségkapcsolatot teremtő aktivitását a Kiemelt Gyűjtőkori Évkönyv számára beküldött jelentések szövegei alapján elemezték. 50 beküldött és értékelte jelentés közül az egyes tevékenységek a következő számban fordultak elő:
 - Szakmai vonatkozású könyvtárhasználati oktatás, könyvtárbemutató, információs rendezvény – 19
 - Kapcsolat az oktatással és a kutatással – 16
 - Részvétel szakmai konferenciákon – 16
 - Előadások – 12
 - E-mail- vagy postai akciók – 11
 - Nyomatott propagandaanyagok – 9

- Kiállítások szakirodalmi anyaggal – 8
- Információs standok szakmai vásárokon vagy rendezvényeken – 4
- Cikkek vagy más publikációk a szakirodalom témaköréből – 4
- Egyéb információs rendezvények – 3.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 117, 141, 169

Gyermek- és ifjúsági könyvtárak

05/135

FARMER, Lesley: Using technology for storytelling : Tools for children = New Rev.Childr.Lit.Libriansh. 10.vol. 2004. 2.no. 155-168.p. Bibliogr.

Gyermekek elbeszélő készségének javítása a technológia segítségével

Gyermek- és ifjúsági olvasók; Információtechnológia; Mese

A narratív előadás nemcsak a gyerekkönyvtár, hanem a társadalmi élet egésze szempontjából is kulcsfontosságú. Jelentősége a modern, változó társadalomban nem annyira a tapasztalatok és értékek átadásában, mint inkább a készségek kifejlesztésében, az érzelmi-lelki egészség fenntartásában rejlik. A gyerekek egy történetnek nemcsak passzív részesei lehetnek. Azok továbbadása, újak kitalálása segíti őket megtalálni helyüket a társadalomban, és fejleszti szöveg iránti fogékonyságukat, értelmezési készségüket. A digitális technika segíthet abban, hogy a beszámoló nyomtatott szövegek pontos felidézése helyett mindezt együtt jelentse.

Egy tartalom elbeszélése, mint a kereskedelmi célú könyvajánlás is, azon alapul, hogy a beszélő ismeri a történet kulcspontjait és a szereplők főbb jellemvonásait, megértette a szöveget, és maga fogalmaz-

za újra. A megértésen alapuló visszamondás és a szövegalkotás épp olyan összefüggő készségek, mint az olvasás és az írás. Ezek tanítása és gyakoroltatása folyhat könyvtárban vagy iskolában bármely tantárgy oktatása keretében. A digitális technika nem nélkülözhetetlen, de támogatja a témába vágó képi és hangzó elemek gyűjtését, beépítését és a közlemény megosztását távoli közönséggel is. A számítógéppel támogatott előadás, rövidfilm-készítés programját kínáló, egyre népszerűbb nyári táborok szervezésébe a könyvtárak is bekapcsolódhatnak.

A Nemzetközi Digitális Gyermekkönyvtár – alapvetően szöveges – gyűjteménye inkább olvasásfejlesztésre, angol nyelvtanulásra használható. Léteznek azonban narratív audio-, videofelvételek és online források. Ilyen például a Book Hive (www.bookhive.org). Máshol indiánokat vagy ausztrál bennszülötteket szólaltatnak meg. A Yahoo!ligans (http://yahooligans.yahoo.com/School_Bell/Language_Arts/Stories/Storytelling) összegyűjti a narratív és az ezzel kapcsolatos módszertani forrásokat is. A Public Broadcasting System KIDS Share a Story nevű helyén (<http://pbskids.org/shareastory>) a gyerekek történeteket oszthatnak meg egymással. A szükséges mozgóképi elemek gazdag lelőhelye az Open Video Project, a Kongresszusi Könyvtár American Memory nevű gyűjteménye vagy a United Streaming, egy oktatási célú szolgáltatás.

A képi anyag feldolgozásához (képszerkesztés, animáció, multimédia) vagy saját grafikák készítéséhez számos szoftver áll rendelkezésre, és az ingyenesek között is van a célnak megfelelő. A digitális fényképezőgép vagy videokamera helyett megoldás lehet a filmszalag digitális kidolgoztatása vagy a képek szkennelése is. Természetesen bármilyen forrásdokumentumnál, amelyhez szerzői jogok fűződnek, ügyelni kell arra, hogy ezek ne sérüljenek. Az előadás valós idejű vagy aszinkron közzétételének és megőrzésének változatos módjai vannak. A kamaszok körében amúgy is gyorsan terjedő instant

messaging (IM) és a beépített kamerás mobiltelefonok használatára a könyvtári órákon is építeni lehetne. A blogok mint aszinkron kommunikációs eszközök lehetővé teszik a közlendők árnyalt kidolgozását. Kialakult a klognak (knowledge blog) nevezett tanulmányi napló vezetésének gyakorlata is. A könyvtárak honlapjain jó helye volna a blog formájú olvasónaplóknak, ugyanakkor nem szabad megfélekedni a blogok sokszor személyes vagy félig nyilvános tartalmáról.

A digitális beszámoló készítésének oktatására is létrejöttek már online források, például a Tech-Head Stories on Digital Storytelling (<http://tech-head.com/dstory.htm>). Annak érdekében, hogy a tanulók a kezdő lépéseknél a tartalomra koncentrálhassanak, a szerkesztés műszaki lépéseinek a könyvtárosok és tanárok létrehozhatnak sablonokat, és ilyenek online is elérhetők.

A történetek a technikai lehetőségeknek köszönhetően egyre inkább interaktívvá válnak. Egy hipertext olvasója maga választhatja meg az általa bejárt útvonalat. Máskor a folytatáshoz az olvasónak meg kell oldania egy problémát vagy kiegészítenie a szöveget. Az ilyen szerkezetek alkalmazkodnak a nemlineáris gondolkodáshoz, és jobban megkövetelik, egyszersmind fejlesztik a szükséges készségeket. Egyszerű interaktív módszer a történet egymás után következő részeinek megíratása az előzmények ismeretében gyerekcsoport tagjaival. Kívánatos lenne, hogy a könyvtárak megőrizzék és a továbbiakban az oktatás számára elérhetővé tennék a tanulók által készített anyagokat.

(Vajda Henrik)

Iskolai könyvtárak

Lásd 119

Egyéb könyvtárak

05/136

TISENKO, M.N.: Profsouznye biblioteki Sankt-Peterburga: prosloe i nastoáshee = Bibliotekovedenie. 2004. 5.no. 86-90.p. Bibliogr. 7 tétel.

Szentpétervár szakszervezeti könyvtárai: múlt és jelen

Könyvtártörténet -nemzeti; Szakszervezeti könyvtár

A szakszervezeti könyvtárak hálózatának kialakulása a szovjethatalom kezdeteire tehető, 1917 előtt ez a könyvtártípus nem létezett. A könyvtárak száma akkor indult erős növekedésnek, amikor 1918 végén létrejött a szakszervezetek petrográdi tanácsának kultúrával és felvilágosító munkával foglalkozó osztálya. 1927-ben Leningrádban már 184 szakszervezeti gyűjtemény működött, összesen 1.342.489 kötettel és 282.560 beiratkozott olvasóval (ugyanebben az időben a városban mindössze 20 állami könyvtár létezett, 447.025 kötettel és 42.898 olvasóval).

Az 1920-as évek folyamán e könyvtártípus könyvtárosai számára konferenciák sorát rendezték, és működésükkel kapcsolatban több állásfoglalás is megfogalmazódott. A petrográdi tanács osztályának keretein belül megalakult a könyvtári bizottság, amely a hálózat szervezésével, az állománygyarapítással és a könyvtárosok képzésével foglalkozott. A szakszervezeti könyvtárosok 1928-as és 1931-es összoroszországi tanácskozásán fogalmazták meg és fogadták el az „Arccal az ipar felé” jelszót, ennek megfelelően megerősítették kapcsolataikat a termelési ágazatokkal és felvették a harcot az írástudatlansággal szemben. Egy 1934-es felmérés kimutatta, hogy a gyárakban, üzemekben, építkezések környezetében létrehozott könyvtárak hatalmas, az egész országot behálózó rendszerré fejlődtek, az őrzött könyvtári egységek és az olvasók számát tekintve sokkal jobb mennyiségi adatokkal rendelkeztek,

és a szakszervezeteknek köszönhetően fenntartásukra is nagyobb összegeket fordítottak a közönyvtárakhoz képest.

A Nagy Honvédő Háború végére a Leningrádban korábban funkcionáló 400 gyűjteményből mindössze 150 maradt működésképes, de a szakszervezetek erőfeszítései nyomán 1956-ra a hálózatnak már ismét jóval több, 515 egysége volt.

A szakszervezeti könyvtárak gyakran álltak új könyvtári kezdeményezések élére, így pl. a hatvanas évek kezdetén Leningrádban e könyvtártípus keretein belül valósították meg először az állomány elrendezésében a szabadpolcos hozzáférést. A hetvenes évektől kezdve a szakszervezeti könyvtárak területén is erős központosítás alakult ki, az egyes iparágak kisebb könyvtárai egyesültek és az iparágak közötti együttműködésben létrejöttek az üzemi, szervezeti centralizált könyvtári központok, 1975-től pedig kialakultak a szakszervezeti könyvtárak területi módszertani központjai.

A kilencvenes évek elején azonban hirtelen megakadt a korábban sikeres fejlődés folyamata. A gyárak, vállalatok és üzemek likvidálása, privatizálása a könyvtárak megszűnését hozta magával: az 1996. január elsejei adatok szerint Leningrádban már csak 123 szakszervezeti könyvtár működött, közülük 56 egyáltalán nem szerzett be új dokumentumokat. A megszüntetett könyvtárak állománya teljesen megsemmisült, eltűnt. A XXI. század kezdetével sem javult a helyzet: a városi kulturális bizottság kimutatásai szerint Szentpéterváron 2001-ben 91 szakszervezeti könyvtár működött, közülük tíz azonnali épület-felújításra szorult, a következő évben pedig további nyolc könyvtárat számoltak fel. A még működő könyvtárak technikai felszereltsége katasztrofális volt: 2002-ben a 83-ból mindössze egynek volt számítógépe, háromnak másológépe, és negyvenben működött telefon. Ugyanakkor látogatottságuk még ekkor is magas volt: 2002-ben a statisztika 55 ezer felhasználót mutatott, közülük hét és fél ezer 14 év alatti gyermek volt, a használt

kötetek száma meghaladta a másfél milliót annak ellenére is, hogy mindössze 14.068 új dokumentumot szereztek be abban az évben. A 83 könyvtár 104 munkatársa közül 99 volt könyvtáros, 61 rendelkezett felsőfokú végzettséggel (közülük 52 könyvtáros felsőfokú diplomával) és 31 fő volt középfokú végzettségű.

Mindebből kiderül tehát, hogy a szakszervezeti könyvtárak napjainkban kétségbeesztő – a közkönyvtáraknál is nehezebb – helyzetben vannak, használóik száma lecsökkent (különösen a beiratkozási díjak kényszerű bevezetése óta), nyitva tartásuk heti két-három órára szűkült, a számítógépek alkalmazásáról csak álmodhatnak, és nem támogatja őket a jogszabályrendszer sem: szakszervezeti könyvtárakra vonatkozó jogszabályt utoljára 1983-ban és 1985-ben fogadtak el.

A szakszervezeti könyvtári hálózat fennmaradása, esetleges fejlődése csak akkor képzelhető el, ha megtalálják helyüket az átalakulóban lévő, a jövő követelményeihez igazodó orosz könyvtári rendszerben: működésük, információs és technikai modernizációjuk leginkább a tudományos-műszaki hálózattal való együttműködésben, egyesülésben képzelhető el.

(*Hangodi Ágnes*)

05/137

MANFRON, Anna: Le biblioteche degli scrittori = Boll. AIB. 44.vol. 2004. 3.no. 345-358.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Res. angol nyelven

Az írók könyvtárai

Hagyaték; Magánkönyvtár

Bármilyen is egy magángyűjtemény, mindig valamiféle kivételése annak a személyiségnek, kulturális érdeklődésének, szellemi színvonalának, aki azt összerakta. Így különösen érdekesek és értékesek az írók könyvtárai, melyeket gyakran közkönyvtá-

rak őriznek. Mindenképpen különgyűjteménynek tekintendők: többnyire különböző típusú dokumentumokat tartalmaznak, és főként speciális olvasói kör (kutatók, szakértők, tudósok) érdeklődésére tartanak számot.

Jó esetben ezek a gyűjtemények együtt vannak az író feljegyzéseivel, levelezésével is, ami könnyebbé teszi a kapcsolódások és vonatkozások felderítését az egyes papírok és kötetek között, az összefüggések megvilágítását, melynek nyomán minden egyes dokumentum külön értéket nyer. Az ilyen dokumentumok együttese szerves egységet alkot, s szinte egyetlen, egyedi és megmásíthatatlan dokumentummá válik. Azok a könyvek, amelyeket az író kiválasztott, olvasott, megkapott, attól az időtől kezdve nem pusztán kiadványok, hanem személyes iratokká válnak, s ebből következik, hogy katalogizálásukat különös gonddal kell végezni. Pontosan le kell írni mindazokat a nyomokat, melyeket az „idő hagyott” az adott dokumentumon (a bejegyzéseket, széljegyzeteket, aláhúzásokat, a kézírásos ajánlásokat, a speciális kötést stb.), a lapok közt talált (található) jegyzetlapokat, fényképeket és levelezőlapokat, esetleg hozzátűzéseket. Mindezek a történéseknek és a filológusoknak hasznos adalékok az író olvasási szokásainak, olvasásmódjának felderítésére, valamint következtetések levonására azokról az intellektuális, társadalmi és gazdasági viszonyokról, amelyek között az író élete és munkássága folyt.

Egy szerzői könyvtár-levéltár leírási és katalogizálási folyamatában a bibliográfiai adatbázis és a levéltári leírás közti szakadék áthidalására van szükség, és ebben tartva az ISAAR(CPF) [*International Standard Archival Authority Record for Corporate Bodies, Persons and Families*] által előre vetített „kontextushoz kapcsolódó” releváns információk nyújtásának lehetőségét.

Az írói könyvtárakban gyakran találhatók ritka és értékes darabok is, (valamint első kiadások eredeti kötésben, továbbá a korabeli kiadói és terjesztői

gyakorlat számos apró jele a könyvekben), így az állományvédelem is fontos kérdése e gyűjtemények kezelésének. A kötetek lapjai közt található kézíratos dokumentumokra tekintettel a könyvtárak olyan biztonsági és tájékoztatási eljárások alkalmazására is rákényszerülhetnek, amelyek általában csak magánlevéltárak és -iratok kezelése során szükségesek. Ez azt jelenti, hogy az olvasóknak (és

a használóknak általában) figyelembe kell venniük a szerzői jogokat és a magánszféra jogi védelmét (különösen olyan esetekben, ha az író vagy örökösei még élnek).

(Mohor Jenő)

Lásd még 104

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Állomány, állomány- alakítás

05/138

CRESS, Ann: The latest wave = Libr.J. 129.vol. 2004. 16.no. 48-50.p.

Egy rendszer – egy gyűjtemény: „mozgó” állományok amerikai közkönyvtári rendszerekben

Állománygyarapítás; Gazdaságosság -könyvtárban; Könyvtári rendszer; Közművelődési könyvtár; Munkaszervezet

Colorado Államban (USA) hét közkönyvtár tért át a „hagyományos” állománygyarapításról és kölcsönzésről az ún. „mozgó” (*floating*) módszerre. (A megoldás nem új, számos amerikai és kanadai könyvtárban évek óta működik már, és napjainkban is egyre többen érdeklődnek iránta, elsősorban költségtagarékos volta miatt.) A módszer lényege

abban áll, hogy míg a legtöbb könyvtárban a kikölcsönzött műveket ugyanoda kell visszavinni, a mozgó állomány esetében a rendszerben részt vevő könyvtárak bármelyikében vissza lehet adni a könyveket. A visszavett művet polcra teszik, és nem küldik vissza eredeti származási helyére.

Míg a mozgó állomány koncepciója meglehetősen egyszerű, megvalósítása már valamivel nehezebb; paradigmaváltásra van szükség a szolgáltatás módjában, és az integrált könyvtári rendszer átalakítása is munkaigényes. Akik azonban ezt vállalják, több szempontból is jól járnak: gyorsabban tudnak reagálni az olvasók óhajaira, igazságosabb hozzáférést tudnak biztosítani a dokumentumokhoz, kisebb lesz a könyvtárosok megterhelése, és jelentősen csökken a könyvtárak közötti szállítások mennyisége. Az olvasók igényei alakítják a gyarapítást, és a gyorsabb forgás miatt általában kevesebb példány is elegendő: ezáltal az újabb dokumentum-típusokra (vagy a jobban keresett művek példány-